

Proklamasjen fra Hjemmefrontens Ledelse.

De allierte soldater kjemper seg inn i Tyskland for å bryte den siste motstand. Vi følger dem i spenning og forventning. Deres kamp er vår kamp, deres seire våre seire.

Norske sjøfolk, flygere og soldater er med i sluttslaget, hver på sin post. Også norske hjemmestyrker er gått til angrep for å hindre fienden i å føre tropper fra vårt land til de avgjørende frontene.

Tysklands sammenbrudd er nær; men tiden omkring dette sammenbrudd vil stille større krav til vår offervilje, vår disiplin og vårt samhold enn noensinne før. Den innsats vi yter, vil avgjøre vårt lands lykke for generasjoner fremover.

Fienden har planer om å legge vårt produksjonsliv øde. Om så skjer, vil våre hjemmestyrker møte ham med vepnet makt. Andre nordmenn må følge de direktiver som i en slik situasjon vil komme fra Den norske Regjering, Forsvarets Overkommando og Hjemmefrontens Ledelse.

Samtidig prøver fienden å undergrave vår tillit til fremtiden og skape splid og mistenksomhet nordmenn imellom. Dette skal ikke lykkes.

Takket være de åttitredde som har levd og virket for oss, har vårt folk i mer enn hundre år vært på stadig marsj framover, mot større sosial rettferd, mot en sterkere utjevning klassene imellom, mot en høyere levestandard. Vårt folkestyre, vår rettssikkerhet, vår rett til å tenke, tale og skrive fritt, vår respekt for den ankaltets menneskeverd nygger ikke bare på grunnlov og lov, disse verdier er også trygt forankret i hver nordmanns sinn. Derfor er vår kamp mot de nasistiske undertrykkere blitt hele folkets kamp, og derfor har alle fiendens forsøk på å slå sprekker i vår front ved å sette samfundsklasse mot samfundsklasse, hjemmefront mot utefront, slått feil.

Derfor er også hjemmefronten blitt en folkeorganisasjon, der menn og kvinner fra alle samfundslag kjemper side ved side. Utenfor står bare de som er gått i nasistens tjeneste og de som av svakhet eller frykt undrar sine krefter fra kampen. Innen hjemmefronten spør ingen om politisk parti eller religiøs oppfatning, bare om vilje og evne til strid for Norges frihet.

Hjemmefrontens Ledelse representerer hele den kjempende hjemmefront i intet samarbeid med våre konstitusjonelle myndigheter utenfor landets grenser. Den er sammensatt av aktive hjemmefrontfolk. Veien til Hjemmefrontens Ledelse går gjennom aktiv og disiplinert innsats innenfor kamporganisasjonene. Den har ligget åpen for menn av alle partier, og alle samfundslag er representert.

Hjemmefrontens Ledelse ser på sin oppgave som løst når krigen er over og vi igjen har lovlige styre i landet; men den ånd som har preget kampen, må leve videre. Vilje til saklighet og respekt for alle som gjør en innsats i Norges tjeneste har skapt et aktivt samhold over partigrensene. Dette må vi berge over i fredstiden med dens frie meningsbrytning mellom partiene. For den krise vårt folk gjennomlever, er ikke overvunnet i og med at fienden er ute av landet. Det veldige gjenretningsarbeidet som foregår, vil kreve at vi setter alle krefter inn i full gjensidig tillit.

Hjemmefrontens mål er et fritt Norge renset for nazisme.

Straks krigen er over, må vi derfor

1. gjenopprette fullt folkestyre etter grunnloven, og så snart det er teknisk mulig holde valg til storting og kommunestyre.
2. gjenreise vårt norske rettssamfund, oppløse alle fiendens politiske lover og forordninger og prøve dommer og administrative avgjørelser på fritt grunnlag.
3. løslate alle politiske fanger, sørge for at de som er deportert til utlandet, blir sendt hjem raskt og trygt, og gi dem som er rammet sær

lig hårdt av fiendens overgrep oppreisning og erstatning.

4. få krigsforbrytere og landssvikere hurtig og rettferdig dømt i samsvar med gjeldende lov.
 5. slå hardt ned på dem som har beriket seg på samarbeid med fienden.
 6. skaffe tilveie de størst mulige mengder av livsviktige varer og fordele dem på en rettferdig måte.
 7. sørge for at alle får nyttig arbeid ved en aktiv beskjeftigelsespolitikk og kontroll med arbeidslivet.
 8. gjennomføre et rettferdig forhold mellom priser og lønninger.
- I framtiden må vi føre en målbevisst og vidsynt politikk med sikte på
1. å trygge Norges frihet og selvstendighet,
 2. å skape et samfund med sosial sikkerhet og arbeid for alle, å høyne levestandarden ved å gjenoppbygge landet og øke dets produksjonskraft,
 3. å la alle evner komme til sin rett ved å gi ungdommen rikere muligheter for opplæring og studium, uansett økonomiske kår,
 4. å fremme solidariteten mellom de forskjellige samfundsgrupper og styrke nasjonal samkjensle,
 5. å medvirke aktivt til å trygge varig og rettferdig fred og å oppfylle de forpliktelser som en internasjonal sikkerhetsorganisasjon vil måtte knøve.

Alle nordmenn ute og hjemme kjemper for framtidens frie Norge.

"Og har vi ikke det land ennå, så skal vi vinne det jeg og du!"

- o -

Etter 5 års okkupasjon står vi endelig foran det aller siste oppgjøret, et og forlokkende når ligger freden - med vansker, men også med store arbeidsoppgaver og rike muligheter. I denne situasjon er det rimelig at Hjemmefrontledelsen framkommer med en proklamasjon. Den proklamasjonen må nødvendigvis ha tre ansikter: et krigens og et fredens.

For det første er den en siste mánstring av troppene før sluttoppgjøret, en siste appell om å sette alt inn hvis det blir nødvendig, hvis tyskerne i Norge ikke vil kapitulere. - Og hjemmestyrkene står rede. De har trent bak seg; bare i transportslaget har HS hittil foretatt 970 angrep. De har erfaring i store sammenhengende operasjoner: i angrepet mot jernbanene den 15. mars deltok over 1000 menn. Hertil kommer alle de som tok del i planleggingen. De har utstyr; rýsommelig samlet sammen i disse lange år under farlige forhold. De engelske flygere som har vært med på slipp-turer over Norge gir alltid våre hjemmestyrker det beste skussmål: alltid var de på pletten og alltid klarte de brasene. - Og de har gå-på-humør.

Kommer det til stridigheter vil hjemmestyrkene trenge sivilbefolkningens hjelp. Men tenk kanskje: "Jeg skal jammen være forsiktig den korte tiden som er igjen til freden kommer". Men det er nå under krigen landets skjebne avgjøres. Alle som trengs må være med. Da vil ingen kunne si etterpå: "Jeg var kjekkere enn dag så". Da vil ingen måtte gremme seg fordi han svikket. Alle kan se hverandre i øynene og ta fatt. Vi sier som forsvarsminister Torp sa til politistyrkene våre i Sverige for en tid siden: "La oss møtes i Norge - i et fritt Norge, og kunne se hverandre i øynene og si: "Jeg gjorde litt mer enn min plikt for å befri Norge for de vansker vi var i."

Proklamasjonen har også et ansikt vendt mot freden. Når krigen er over har HL løst sin oppgave, og vil selvfølgelig tre tilbake. De konstitusjonelle myndigheter skal styre i landet. HL har løst sin oppgave på en dyktig måte, og vi er den stor takk skyldig; men vi gleder oss jo til den dag vi ikke trenger noen anonym ledelse lengre, til den dag hjemmefrontfolk, gamle og nye politikere fritt kan diskutere og prøve å re-

allisere de oppgaver proklamasjonen peker på og andre. Etter krigen er ikke hjemmefronten og HL i virksomhet lengre; men to ting må overleve dem: deres idealitet og offervillje.

UKEN SOM GIKK (12. - 18. april)

Mot slutten. Det er ganske tydelig at det tyske forsvar nå holder på å bryte fullstendig sammen. Om ikke av annet måtte man skjønne det av Hitlers siste proklamasjon, som oppfordrer soldatene til å arrestere eller skyte på stedet offiserer som gir ordre til tilbaketog - hvis de da ikke kjenner dem godt (!). Dette er bildet av en armé i oppløsning. Og den desperate parole om kamp til siste mann kommer i et særegent relieff når man ser den på bakgrunn av de siste dagers fangetall, tirsdag alene f. eks. 144 000 mann. I Ruhr-lommen, som nå er praktisk talt likvidert er det samlede fangetal opppe i 300 000, og siden 1. april er det tatt 3/4 million fanger i vest, siden D-dagen (6. juni ifjor) i alt 2 055 000 fanger.

At slutten nærmer seg er dobbelt klart, etterat også russerne har satt i gang sin offensiv, etter alt å dømme med voldsomhet. Tyskland presses nå sammen i et stålgrep fra vest og øst; på sentralavsnittet representerer det ennå ubesatte område ikke mer enn en forholdsvis smal stripe mellom Elben og Oder, og lenger sør, hvor avsnöringen formodentlig først blir et faktum og amerikanerne og russerne fra hver sin kant støter fram mot Dresden, er ikke avstanden mellom de to arméer mer enn snau 130 km, i luftlinje som fra Oslo til Lillehammer.

Det russiske framstöt opp gjennom Donaudalen og det amerikanske fra Maingdalen over Nürnberg truer med en ny klöving, og den dag er ikke fjern da de tyske styrker på kontinentet vil befinne seg i en rekke større og mindre motter: Nederland - Oldenburg og Hannover, Mecklenburg, Holstein og Danmark - Brandenburg med Berlin - Böhmen. - "Alpefestningen", d.v.s. det sørlige Bayern, deler av Österrike og Norditalia. Dermed kan opprensingsoperasjonene begynne.

Mot Berlin. Mens det i forrige uke var nordavsnittet som særlig kom i forgrunnen, har de viktigste begivenheter denne gang utspilt seg på sentralavsnittet. Med en mäktig kraftanstrengelse har de britiske og amerikanske arméer brutt dypt inn i Sachsen, er nådd fram til Elben-Weide-linjen og har endog trengt inn over den tsjekkosllovakiske grense. Dermed er vesentlige deler av det sentrale Tyskland i de allierteshønder, og oppmarsjen for slaget om Berlin tilendebrakt.

De britiske styrker, som utgjör nordflöyen av denne front, har rykket mot vest over Lüneburger-heden over de erobrede byer Elzen og Stendal og holder Elbens vestbredd fra Wittenberge og sörover til et punkt omtrent rett vest for Berlin. Sönnenfor har de amerikanske arméer støtt fram til Elben fra Magdeburgområdet - hvor de har opprettet et bruhode sør for byen som falt den 18. april, - og til Dessau. Her marsjerer tre formidable amerikanske arméer opp for støtet inn i Brandenburg og mot Berlin: den 1., 9. og 15.

Lenger sør har 3. armé brutt seg inn i det sachsiske industridistrikt överskredet Saale, tatt Köthen (med viktige flyfabrikker), Halle, Merseburg (med veldige fabrikker for syntetisk olje), Jena (med Zeiss-verkene: optiske instrumenter), Plauen og Hof, og har støtt inn i det nordvestlige hjörne at Tsjekkoslovakia. Når man regner med de gamle grenser, er således Tyskland alt klövd i to her, og den amerikanske korrespondent har sine ord i behold som sa at nå marsjerer våre tropper ikke lenger inn i Tyskland, men ut av det. Den viktige store by Leipzig er omringet, men en garnison på 30 000 mann som har fått ordre om å kjempe til siste patron, og det samme er tilfellet med den viktige industriby Chemnitz, knutepunkt for 11 jernbanelinjer. Amerikanerne står her mindre enn 50 km fra Dresden og 130 km fra de russiske styrker under Konjev som angriper fra Meisse-linjen.

Mot Nordsjøhavnene. Om begivenhetene på nordflanken er mindre sensasjonelle, betyr det ikke at de er uten interesse. Fra Hannover-området av har de britiske styrker støtt fram over elva Aller og videre mot nord over Lüneburger-heden hvor de over Soltau er nådd fram til et punkt bare 25 km fra Elbens nedre löp og 30 km fra Hamburg.

Dermed er Her over Oldenburg umiddelbart truet med avskjering fra den övrige del av Tyskland, slik at de viktige havner Hamburg, Cuxhaven, Bremerhaven, Bremen, Wilhelmshafen og Emden blir isolert. Ved Bremen yter tyskerne fremdeles ganske mäktig motstand, men leger vest er avsnöringen gjennomfört, idet britiske styrker er nådd fram til Emsmündingen rett overfor Emden og i det nordlige Nederland over Groningen har støtt fram til kysten. Praktisk talt hele den nordlige del av landet er nå befrikk, idet britene er nådd fram til den östlige ende av dammen over IJssel-sjöen (Zuidersjöen) og lenger sør over de erobrede byer Arnhem og Apeldorn er nådd nesten fram til sjöen.

Dermed er de tyske styrker i Vest-Nederland avskåret fra landverts forbindelse med riket, og det mädes at de nå söker å evakuere sjöveien med de fartöyer de kan finne, sikkert et meget risikabelt foretagende. Det er imidlertid å vente at de vil etterlate selvmordsgarnisoner i de nederlandske havnebyer för å hindre de allierte i å bruke dem. Det vil neppe spille noen rolle för de allierte forsyninger på det nävärende tidspunkt, men det kan före til store vansker för det utsultede Nederland, hvor situasjonen er blitt endamer prekär ved at tyskerne har foretatt nye dikesprengninger som setter store deler av landet under vann.

Ruhr-lommen er i ukens löp först delt i to og senere praktisk talt likvidert, med et fangetall på 300 000, en hel armé som holdt stand forbliffende kort tid. Det betyr formodentlig at moralen har sviktet. Von Model, som hadde kommandoen her, skal ha begått selvmord.

Mot Alpefestningen. På sørflöyen har 7. armé gjort gode framskritt idet den bl.a. har ranset kulelaborbyen Schweinfurt, etter erobringen av Bamberg rykket videre östover og tatt Wagner-byen Bayreuth, og nådd fram til Nürnberg, som er omringet og hvor det kjempes i gatene. I vest har 1. franske armé rykket närmere Stuttgart og under sin frammarsj sörover langs Rhinen nådd og tatt Kehl, som ligger vis à vis Strasbourg.

Operasjonene i Bayern blir særlig interessante når man ser dem i sammenheng med det russiske stöt vestover fra det nå fullstendig erobrede Wien. Tolbuchins styrker har i raskt tempo fortsatt opp gjennom Donaudalen, erobret en rekke byer, bl.a. St. Pölten og står nå halvveis mellom Wien og Linz. De to stöt, fra öst og vest, truer med å avskjäre Böhmen fra den egentlige Alpefestning langs Donau-linjen, noe som utvilsomt vil bli en slem stök i regningen för de tyske planer om å före en langt uttrukken siste kampanje i de sørlige fjelltrakter, med en tsjekkisk industri som en viktig forsyningsbasis.

Andre deler av Tolbuchins styrker nærmer seg Graz, og Malinovskis armégruppe trenger fra Wien-Prattislava-åpningen nordover gjennom Morava-dalen, har tatt det viktige oljesentrum Zisterdorf nordöst for Wien (årsproduksjon i 1/2 mill. tonn) og truer Brno. Fra söroost og nordvest rykker således nå allierte styrker inn i det tsjekkiske kjerneområde, og frigjöringen nærmer seg för et av de förste folk Hitler slavebandt. Det er over 6 år siden han rykket inn i Praha.

Mot Oderlinjen. Ukens store nyhet er ellers at russerne om morgenen den 15. april satte i gang sin store offensiv mot den tyske Oder-Weisse-linje. Bortsett fra en knapp melding om at offensiven mot Berlin er innledet, har russerne ennå ikke möddelt noe om operasjonene, men etter det bilde en kan danne seg på grunnlag av de tyske kommunikeer og enkelte korrespondentmeldinger, ble offensiven innledet i Küstrin-Frankfurt-området, men ble hurtig utvidet til å omfatte også den sørlige sektor, Forst-Huskau-Görlitz ved Meisse, samtidig med at et mäktig stöt satte inn ved Schwedt, omtrent midt mellom Küstring og Stettin, hvor et bruhode på vestbredden av Oder er opprettet.

Offensivens strategiske mål synes för det förste å väre å oppnä Berlin ved et voldsomt frontalt stöt, för det annet å slå enkile inn i nord för sammen med de britiske styrker som står ved Wittenberge å avskjäre Mecklenburg fra Brandenburg, (eventuelt svinge mot nord og söke mot Östersjökysten på et punkt mellom Stettin og Lübeck), för det tredje i öst å gjennomföre nok en avsnöring av Tyskland ved et stöt mot Dresden med sikte på en forening med de amerikanske styrker i Sachsen.

Det later til at tyskerne i förste omgang byr ganske hard motstand på

Østfronten, ledet de her i en 10 dagers pause på motavsnittet har fått inn tropper og materiell og har anlagt provisoriske befestninger. Det er imidlertid ingen tvil om at russerne har nytlet tiden minst like godt til en gigantisk oppladning, og at de nå kjemper for avgjørelsen. Det er derfor ikke sannsynlig, med den tilstand hele den tyske krigsmaskin befinner seg i, at det vil vare mange dagene før russerne tiltyinger seg et gjennombrudd og at øst- og vestfronten smelter sammen i en siste rasende kamp om den tyske hovedstad.

Mot Posletten. Den allierte våroffensiv i Italia er i full gang, og hele fronten er i bevegelse, selv om den tyske motstand ennå er hard. Både 5. amerikanske og 8. britiske armé rykker fra sør og øst mot Bologna, som ligger under artillerifild. Tre sterke forsvarslinjer er forsert. I den vestlige kystsektor nærmer styrker av 5. armé seg flåtehavnen Spezia.

Krigen i luften. Den 16. mars utsendte general Carl Spaatz, sjefen for den amerikanske bombestyrken i Europa, følgende dagsordre til 8. am. luftstyrke i England og 15. am. luftstyrke i Italia: "Våre armeers framrykking har gjort at den strategiske luftkrig mot Tyskland er slutt. Denne form for bombing er nå overflødig. Våre styrker vil fra nå av sammen med de tyske styrker yte støtte til marktreppene." - Med denne uttalelse fra den kjente am. flystrateg må et av luftkrigens viktigste og mest dramatiske kapitler anses avsluttet. Hva RAFs Bomber Command og de am. strategiske luftstyrker har betydd for krigens utfall kan neppe overvurderes. Mens flyvåpnet alene riktignok ikke har kunnet avgjøre krigen, kan det ikke hørskes noen tvil om at fundamentet for de all. hærers sensasjonelle innmarsj i Tyskland idag, er lagt av de menn som i 1940 (RAF) og i 1942 (USAF) planla og gjennom 5 år dag og natt utrettelig gjennomførte det gigantiske bombe-program mot Tysklands krigspotensial og hele økonomiske struktur. "Den strategiske bombing har vært en god investering", uttalte en am. flygeneralføreren, "de all. soldater klipper nå kupongene og dividenden får de se når de rykker inn i fiendens byer." Hva den strategiske bombing har gjort med Krupps rustningsbedrifter i Essen, hvor 100.000 mann var beskjeftiget, kom tydelig fram under et foretår av firmaets 37-årige direktør, Alfred Krupp. Siden 26. juli, 1944 var det ikke levert én kanon fra verkene i Essen. 23. okt. 1944 ødela all. bomber fabrikkens vanntilførsel og stålproduksjonen falt da fra 42.000 tonn pr. dag til 0. Etter 8. mars 1945 passerte intet tog gjennom Essen, og 11. mars stoppet produksjonen helt. Ved synet av de forvriddede stålkonstruksjoner og de kjempemessige ruinhauger som Europas største rustningsbedrift nå er forvandlet til, uttalte en amerikansk journalist: "Slik som dette ser ut, kan man tenke seg verdens undergang."

Ukens luftvirksomhet er nå knyttet til utviklingen på frontene. Fredag angrep am. bombere jernbanemål i Neumünster på linjen mellom Kiel og Hamburg. Over denne rute sender tyskerne sine forsterkninger fra Norge og Danmark til vestfronten. Lørdag natt bombet 850 br. bombefly (med et tap på 3 mask.) de viktigste tyske havner Kiel, Hamburg og Stralsund. Søndag angrep 700 RAF bombere (med et tap på 2 mask.) jernbanestasjoner og kaserner i Potsdam, som nå har særlig aktuell betydning p.g.a. sin beliggenhet mellom 9. am. armé og Berlin. Mandag var Regensburg og andre jernbanemål i Sør-Tyskland målet for 750 am. bombere, mens RAF tirsdag angrep Pilsen og Schwandorf, som ligger i korridoren mellom de am. armeer i Sør-Tyskland og russernes sønlige frontavsnitt. Onsdag var bl.a. Helgoland målet. - Under luftbombardementet lørdag benyttet amerikanerne for 1. gang en ny type brannbomber, som ved påslaget sprøyter en brennende væske (liquid fire) over et areal på 50. m². Nesten 2 millioner liter av dette flytende brensel ble øst ut over de tyske stillinger.

Luftwaffe går sin undergang i møte. Verre enn tapet av flyfabrikker (i denne uke Junker Werke i Köthen) er i øyeblikket tapet av flyplasser. Nazistene er nå nødt til å stue sammen sine fly på et forholdsvis lite antall flyplasser. Bensinmangelen er også skrikende. Dette har ledet til katastrofale tyske flytap på bakken. Fra 1. til 17. april oppgis de tyske flytap til 4000 maskiner, de all. har i sammen tidsrom mistet 500 fly.

Den allierte flyvirksomhet i norske farvann.

Under flyangrepet mot Porsgrunn Mek. Verk. den 11. april ble følgende skip senket: Den tyske 2000 tonner Kalmr, det norske danskeskip Dione, 1900 tonn, et tysk 700 tonns fartøy, det norske d/s Nordsjø, 200 tonn, dessuten ble en tysk nybygging skadet. 14. april, troppeskip på vei fra Norge angrepet i Kattogatt av Coastal Command. Beaufighters oppnår fulltreffere på ubåt og mindre fartøy i Jössingfjord. 16. april. Halifax-bombefly setter i brann forsyningskip for ubåter og oppnår fulltreffere på andre skip i Rörvik.

Motortankbåten "Trass" på 250 tonn, som lå ved Tangen slipp i Drammen, var målet for en sabotasjeaksjon 12. april. Trass var nettopp ferdig reparert. Nå fikk den ved sprengningen et hull i bunnen og sank.

Hjemmestyrkene i arbeid. Natt til 12. april ble det foretatt sprengninger på jernbanelinjen mellom Kongsberg og Saggrenda. Linjen ble brutt i 1,5 km, s lengde med i alt 26 bruddsteder.

Det tyske transportsystem har enkelte svake punkter som hjemmestyrkene viser spesiell oppmerksomhet. Beholdningene av enkelte spesialoljer er så små at hver ytterligere reduksjon er katastrofal. Dampylinderoilje er en av disse uunnværlig spesialoljer, og når en hører at det tyske lager i Drammen inneholdt ikke mindre enn 17 000 liter av en samlet beholdning på 40 000 liter i hele landet, skjønner en at her var en særlig viktig oppgave for hjemmestyrkene. Det skjente tyskerne også, de stilte ut forsterket vakt, en for hver 4. meter. Foriden gikk likevel hjemmestyrker til aksjon. Lageret ble sendt i luften. Skaden var total.

Ved 1-2 tiden natten til 17. april observerte vekten utenfor biskop Berggravs hytte i Asker en mann som nærmet seg. Han ropte Jam an. Mannen forklarte at han hadde gått seg vill. Vekten gikk bort til ham, men fikk plutselig lyset av en blendende lykt i ansiktet: "Vår rolig! De er dekker av skytevåpen". Uten vanskelighet ble vekten avvåpnet og bundet. På samme måte gikk det med de andre 4 vaktene, og befrierte kunne uten at et skudd ble løsnet befri Oslo-bispen, som nå har sittet internert under streng bevoktning i 3 år.

NS nekte. Av 100-110 innkalte til NS våpenøvelser på Balstad i Vang møtte bare 37. Da rosten skulle hentes, viste det seg at mange hadde stukket seg vekk, og enkelte av dem som var hentet nektet å trekke i uniform. - For sin egen skyld bør nazistene fortsette å nekte. Griper de til våpen mot sine landsmenn er døden dem viss.

RAF rettet for et par dager siden et meget vellykket angrep mot Gestapohovedkvarteret på Fyn, nær Odense. Dette er det 3. flotte angrep mot Gestapobastioner i Danmark: først Universitetet i Aarhus, så Shellhuset i København og så dette. Alt ialt er mange hundre Gestapofolk drept under disse angrep, og de danske partio-ter er blitt vesentlig lettet i sitt arbeid.

Det norske forsvarsdepartement har først og fremst til oppgave å organisere den norske militære innsats i krigen mot Tyskland, å planlegge Norges befrielse og å bygge opp et militært apparat som kan løse de oppgaver som møder seg i den forbindelse. For hæren er det opprettet en treningsleir i Skottland. Mannskapet er skaffet ved å mobilisere vernepliktige nordmenn fra alle deler av verden, avmønstrede sjøfolk, hjemvendte hvalfangere osv. Flåten er bygget opp med overtagelse av krigsskip fra de allierte og ved ombygning av hvalbåter. Mobiliseringen av nordmenn er gjennomført i Storbritannia, Sambandsstatene, Kanada, Brasil, Argentina, Meksiko, Kuba, Australia, Sydafrika, India, Kina, Egypt og Portugal, Island og Færøyene. Den omfatter menn i alderen 18-55 år og kvinner i alderen 18-40 år, for kvinner dog bare i Storbritannia.

Krigens slutt. Noen seiersdag og noen proklamasjon om avslutning av fiendtlighetene vil ikke bli fastsatt eller utferdiget før alle viktige fiendtlige styrker er utsløttet, også styrkene i Nord-Italia, Norge og Danmark.

President Roosevelt død.

På terskelen til seieren har vi lidt et smertelig, et uerstattelig tap president Roosevelt er død. Han var den betydeligste og edleste skikkelse blant alle nålevende statsmenn. Det er ingen som tilnærmeelsesvis kan fylle hans plass, hverken i amerikansk politikk eller i det mellomfolkelige samarbeid. Nettopp i den tid som nå står for døren, da freden skal skrives og den nye verden bygges opp, trengte vi ham så sårt, hans idealitet og hans virkelighetssans, hans klare politiske innsikt, hans vidsyn, moralske mot og toleranse, hans rettferdssans, hans humanitet og hans vinnende personlige egenskaper. Nå må vi bare være takknemlige for den innsats han nådde å gjøre før døden innhentet ham.

Franklin Delano Roosevelt hørte til en gammel amerikansk patrisierfamilie som også har fostret en annen av Amerikas store presidenter, Theodore ("Teddy") Roosevelt. Franklin D., som var født i 1882, kom også - etter en sorgløs ungdom med reiser og universitetsstudier - tidlig inn i det politiske liv og ble bl.a. visemarineminister i Wilsons kabinett 1913. I motsetning til de fleste andre medlemmer av familien sluttet han seg til det demokratiske parti og utviklet seg stadig i radikal retning. I 1921 syntes hans lovende karriere å skulle avbrytes for godt, da han ble rammet av polyomielt som gjorde ham lam i underkroppen. Med ukuelig energi kjempet han imidlertid mot sykdommen, og gjenvant til en viss grad sin förlighet. I 1928 kastet han seg igjen ut i det politiske liv, idet han ble valgt til guvernør i staten New York, og i 1932, midt under den voldsomste økonomiske krise USA har gjennomlevd, ble han valgt til statenes president med overveldende flertall.

Siden har Roosevelt uavbrutt bekledd de Forente Staters høyeste embede, i den kanskje mest bevegde og kritiske tid i nasjonens historie. Han ble gjenvalgt 3 ganger, og skulle således hvis ikke døden var kommet imellom, ha fungert i 16 år, noe uhørt i amerikansk historie; ingen tidligere president har sittet mer enn i 2 perioder, 8 år, som George Washington gjorde. I den første tid var det særlig de innenrikspolitiske spørsmål som opptok Roosevelts tid og krefter, den økonomiske og sosiale politikk for å rå bot på arbeidsledigheten og de andre følger av krisen. Han innledet "New Deal", en radikal reformpolitikk, med mange djerve og uortodokse tiltak. Resultatene ble ikke alltid de beste; man hadde liten erfaring å bygge på og måtte prøve seg fram, og hadde ikke alltid oversikt over konsekvensene. Men Roosevelt oppnådde i denne tid iallfall noe som var av ytterste viktighet: han gav Amerika en sosial samvittighet, lærte det sosialt ansvar. Uansett verdien og varigheten av mange enkelttiltak var det en avgjørende historisk begivenhet, med følger for hele den kommende utvikling.

I Roosevelts 2. og 3. periode var det etterhånden de internasjonale problemer som kom i forgrunnen. Økonomisk bedret forholdene seg etterhvert men den politiske verdenskrise gjorde seg mer og mer gjeldende. Roosevelt var kanskje den av alle demokratiske statsmenn som tidligst så hvilken fare som truet fra diktaturstatene og som mest konsekvent, energisk og effektivt arbeidet for å avverge den. Han hadde en meget vanskelig oppgave. USA var etter den første verdenskrig sunket tilbake i isolasjonisme, og folkestemningen var den at uansett hva som skjedde i Europa, skulle US holde seg utenfor og la tingene gå sin skjebne. Roosevelt så klart at intet land, selv ikke en verdensmakt som US, kunne være uberørt av utviklingen i Europa, og han tok fatt på det veldige oppdragerarbeid å opplyse og vende den amerikanske opinton - samtidig som han i den utstrekning det var mulig traff forberedelser for den krig han så komme. Resultatet var da også at i Europas skjebnetime, etter Frankrikes sammenbrudd i 1940, da England kjempet alene mot den tilsynelatende uovervinnelige nazistiske overmakt, kunne Roosevelt kaste hele Amerikas økonomiske og moralske innflytelse i vektiskålen på demokratets side, og redde situasjonen. Låne- og lete-loven stilte det veldige amerikanske arsenal til Englands disposisjon og gjorde det mulig for det å bygge opp en ny våpnet makt for det var for sent. Og da situasjonen tilspisset seg ytterligere og Amerika kom direkte med i krigen i 1941, bygde det i løpet av et par år under Roosevelts energiske ledelse opp en krigsmakt som har en vesentlig andel i at Tyskland idag er på sammenbruddets rand og Japans nederlag bare er et tidsspørsmål.

Bortsett fra det enorme administrative arbeid som i disse år har hvilt på Roosevelts skuldrer og som skulle komme til å koste ham livet, har han også hatt en overordentlig viktig og vanskelig politisk oppgave å løse, både når det gjalt å samle alle krefter i Amerika om oppgaven å vinne krigen og freden, og når det gjalt å løse de stridsspørsmål som uvegerlig må oppstå innenfor de allierte nasjoners krets. På begge felter utrettet han det beundringsverdige, det til tider tilsynelatende umulige, fordi han ved siden av sitt overblikk, sitt syn for de store linjer og ukrenkelige prinsipper også i høy grad hadde sans for den praktiske politikk og dens krav om taktisk smidighet og psykologisk sans. Han har gjort en veldig oppdragergjerning i det amerikanske folk, slik at det neppe noen gang vil falle tilbake til den selvgode, kortsynte isolasjonisme fra mellomkrigstiden, men ta på seg de oppgaver Amerika må løse i det mellomfolkelige samarbeid om det skal legges et holdbart grunnlag for fred og rettferd. Og han oppnådde å skape et mer tillitsfullt samarbeid mellom de forente nasjoner, tross alle vansker, enn det vel noen gang i historien er skapt innenfor en kjempende koalisjon.

Roosevelt vil komme til å bli stående i historien som en av de store, lysende skikkelser, en av de skapende ånder hvis lykke det er å kunne utøve makt i de gode, byggende krefters tjeneste. Mannen er død, falt på sin post, men hans verk vil leve og vi skal alle bygge videre på det, slik dets hovedlinjer er trukket opp i Atlanterhavsklarasjonen og i hans forkynnelser av de 4 friheter: yringsfrihet, religionsfrihet, frihet for nød og frihet for frykt. Det er hans testamente til en lidende, kjempende menneskehet, - en gave og en forpliktelse.

- o -

Oppgjøret med dem som har sviktet.

I proklamasjonen fra Hjemmefrontledelsen heter det: "Hjemmefrontens mål er et fritt Norge rensert for nazisme. Straks krigen er over, må vi derfor få krigsforbrytere og landssvikere hurtig og rettferdig straffet i samsvar med gjeldende lov." - Det praktiske hovedspørsmålet blir: Hvor omfattende bør oppgjøret være? Erfaringer fra befriele land, særlig Belgia, viser at meningene står til det ganske steilt mot hverandre på dette punkt. Den belgiske motstandsbevegelsen krevde f. eks. at alle quislinger og samarbeidsmenn umiddelbart skulle renses ut av administrasjonen, mens regjeringen Pierlot var mer tilbøyelig til å la kompromitterte - man dyktige - folk få fortsette i stillingene, fordi det var stor mangel på kvalifisert arbeidskraft. Det er klart at den løsning som blir valgt er av ganske stor betydning for det belgiske folkets lyst og vilje til tillitsfullt å ta fatt på gjenreisningsarbeidet.

Hvorledes stiller det norske folket seg til oppgjøret med dem som har sviktet? Medlidenhetslinjen har kanskje sine representanter, som enten vil prøve med tilgivelse eller mener at et oppgjør når seieren er vunnet er et unødig spill av tid og krefter. På den motsatte fløy står de som måtte mene at landssvikerne må uskadeliggjøres fortest mulig uten hensyn til de skranker som moral- og lov-bud måtte sette. Storparten av det norske folket hevder vel imidlertid noe et sted midt imellom: Landssvikerne (det er ikke bare NS-medlemmer) må straffes hardt. En gang for alle må det slås fast hva det er å begå landsforræderi. Folks rettferdssans ville også bli krenket om svikerne slapp unna, ja kanskje skodde seg på krigen, mens de som trofast hadde arbeidet for Norge bare ble satt tilbake. Dertil kommer at en ikke liten del av nazistene er rene forbrytere, som i framtidens Norge bare vil være en fare for sikkerheten og en konstant uromoment.

Men oppgjøret må ikke bare være hardt; det må være rettferdig og foregå i lovlige former. Svikerne skal arresteres og stilles for retten. Folk må ikke ta seg selv til rette. Ingen lynchjustis må tales. Under slike private oppgjør vil lett store urettferdigheter kunne bli begått. Slike oppgjør stemmer heller ikke med norsk rettsfølelse. Og at denne rettsfølelsen, som nazistene systematisk har prøvd å ødelegge, for sikker forankring i våre sinn igjen, er meget viktig. Bra mennesker vil også lett føle sympati for nazistene hvis folk begynner å snakke dem eller pryle dem opp.

Rettferdskravet innebærer at ikke en eneste tvil som dom blir felt, at ikke noen uskyldig blir dømt; men det innebærer også at de skyldige blir dømt. Hvilkelovbestemmelser har vi, som rammer deres handlinger? Regjer-

Ingen, som nøyte har forberedt rettsoppjøret, har utferdiget en rekke provisoriske anordninger i tillegg til de straffelover vi hadde før. Bare en del av disse anordninger - som gjelder til stortinget-tror sammen - er offentliggjort ennå; men alle landssvikere vil bli rammet av en - de fleste av flere - alvorlige straffebestemmelser. En hovedbestemmelse er straffelovens § 86, som før krigen lød slik: "Den som rettsstridig bærer våpen mot Norge eller yter fienden bistand i råd og dåd eller svekker Norges eller noen med Norge forlønnet stats stridsevne straffes med fengsel fra tre år og inntil livstid". Før krigen kunne dødsstraff overhodet ikke idømmes etter norsk sivil straffelov. Ved en provisorisk anordning av 3/10 1941 er det imidlertid bestemt at dødsstraff kan brukes i visse tilfeller hvor det før var adgang til å anvende fengsel inntil livstid (bl.a. de tilfeller som § 86 rammer). Grunnlovens § 97 ("Ingen lov må gives tilbakevirkende kraft") hindrer at noen blir dømt etter lover som først er kungjort etter at den straffbare handling er begått; men det er intet i veien for å anvende dødsstraff for forbrytelser som har funnet sted etter 3/10-41.

De fleste quislinget kan gis strenge straffer etter § 86. Hver av dem har ikke bistått fienden med råd eller dåd. Mange av dem har kanskje til og med fortjent dødsstraff; men det kan vel ikke komme på tale å bruke den straffen annet enn overfor angivere, de verste frontkjemper og hirdfolk, statspolitibetjenter som har mishandlinger på savittigheten og de nazistiske toppene som bærer ansvaret for det hele. Og dessuten de desperate elementer som måtte gripe til våpen mot sine landsmenn i sluttfasen. - Det er klart at straffene vil bli nøyte gradert; alminnelige N.S.-medlemmer vil bli tatt atskillig mildere enn de som kjenner med våpen i hånd mot Norge og dets allierte. Det kan i det hele ikke presiseres uttrykkelig nok hvilken alvorlig forbrytelse dette siste er.

Man kan vel ikke dømme 30.000 mennesker til 3 års fengsel eller mere. Det vil ikke være urettferdig, men spørsmålet er om det er gjørlig, og om det er heldig. (Uten hinder av grunnl. § 97 måtte man kunne gi bestemmelser om mindre strenge straffer enn 3 års fengsel). I hovedhensyn må her voten mot hverandre. Svikernes må få sin rettferdige og velfortjente straff men samtidig må man prøve å unngå at de når de slipper fri, blir gående som et hemmjerrig og konspirerende proletariat. Det har hevet seg røster for å forenkle problemet ved å sende landssvikerne til Björnöya eller til Tyskland; men på Björnöya har de vel ikke eksistensmuligheter og i Tyskland vil de bare komplisere det alt på forhånd meget kompliserte tyske problem. Selvom man ikke idømmer alle nazistene lengre fengselsstraffer, har man andre røster å sikre seg mot at de får noen innflytelse i landet. En provisorisk anordning bestemmer at den som er medlem av NS, nazistisk hird eller annen organisasjon som yter fienden bistand, vil bli straffet med tap av almen tillit, enten for bestandig eller for et bestemt antall år. Tap av almen tillit medfører tap av offentlig tjeneste, tap av stemmerett, tap av rett til å tjenestegjøre i rikets krigsmakt, tap av rett til å drive næring avhengig av off. autorisasjon eller bevilgning og tap av sjefstilling eller annet lønnet eller ulønnet tillitsverv i selskaper, foreninger n.v. - Befolkningens holdning vil også være avgjørende for om nazistiske elementer får gjort seg gjellende i Norge etter krigen.

Hva det økonomiske oppgjør med svikerne angår, så kan de idømmes ubegrensede bøtестraffer. Selvsagt må de også levere fra seg verdier som de har tillegnet seg på ulovlig måte, og deres krigskonjunkturfortjeneste - til kesom alle andres - vil bli beskattet 100%. Det kan også være et spørsmål om de ikke bør være ansvarlige for partiets økonomiske plyndringer. N.S. blir jo et dundrende fallitbo, hvor det ingen penger blir å få for de nordmenn som partiet har ribbet for alt.

Rettsoppjøret er et viktig ledd i soneringsprosessen. Det må gjøres unna så fort som mulig. Man får konsentrere seg om de store landssvikerne først, de mindre får komme etterpå. Ellers er det ingen grunn til å befalte seg mer enn nødvendig med dette oppjøret. Vi må se framover ikke tilbake. Men forat folk tillitsfullt skal sette alle krefter inn på å gjenreise Norge; må rettferdigheten skje fyldest.

- 0 -

Hjemmestyrene melder; 2. april ble 4 norske fanger befridd fra Gestapos fengsel i Drammen. En tysk vakt flyktet sammen med nordmennene.

Parselldyrkingen.

Allerede før invasjonen tjør sende Eisenhower ut en henstilling om at der måtte dyrkes mest mulig mat i de okkuperte land. Han gjorde oppmerksom på at selv om de allierte armener hadde befridd disse land, ville transportproblemene og andre vansker i forbindelse med krigen bovirke at det ble umulig å klare å forsyne sivilbefolkningen med tilstrekkelig mat utenfra.

Vi har sett både i Hellas, Belgia og Frankrike at hans ord har slått til. Håpet om en snarlig befrielse av vårt land, hvor berettiget det enn må være, må ikke få oss til å vise ansvarsløshet. Krigen er ikke slutt selv om Tyskland blir slått. Japan skal også knekkes, og det vil ta lang tid før tilstrekkelige forsyninger kan nå oss. Det er derfor et krav til hver enkelt nordmann at han gjør alt som kan gjøres for å skaffe mest mulig mat. De som ikke har gård, må også gjøre sitt. Hver flekk i villahager og parseller må utnyttes til det ytterste. Hjemmefrontens Ledelse veneter av alle som kan skaffe seg parsell at de dyrker alt hva de kan klare av poteter og grønnsaker.

Østerriks skjebnetime:

De russiske styrker er på marsj gjennom Østerriks etter Wiens fall, mens amerikanske tropper støter gjennom Franken for å møte dem. Landets militære skjebne er forlønnet avgjort om enn den tyske ledelse har planer om aldri så omfattende partisanvirksomhet i Alpene etter det endelige sammenbrudd i selve Tyskland. Østerriks vil bli besatt av de 3 store allierte, som etter forlydende vil opprette en interalliert besetelseskomisjon i Wien.

I de alliertes planer inngår at Østerriks skal adskilles fra det tyske riket og bestå som en selvstendig stat. Dette ble det gitt en tydelig meddelelse om allerede på Moskvakonferansen i nov. - 43, og hvilg utgikk en erklæring fra Moskva til østerrikerne om at Russland ikke hadde til hensikt å endre landets territoriale forhold eller straffe befolkningen utover de opplagte krigsforbrytere, dersom de oppførte seg rolig og etterkom henstillingene fra de russiske kommandenter. Østerrikerne er også gjentatte ganger blitt klart informert om at deres framtidige skjebne vil avhenge av deres egen innsats mot tyskerne under kamphandlingene i Østerriks. De behandles altså ut fra det synspunkt at deres "Anschluss" i 1938 var en veldtekt fra tyskernes side og at denne krigen er blitt påtvunget den store majoriteten av østerrikere. For oss nordmenn er det forbundet med "visse vanskeligheter" å tillegge seg en slik innstilling overfor østerrikerne etter 5 års intet bakjentskap. De østerrikere vi har her i landet inngår i kategorien "tyskere", selvom de i visse henseender rubriseres blandt de mindre bestialske. At et folk, som selv er blitt tatt med vold, kan terroriseres til i sin tur å voldte ennå mindre nasjoner er for oss uforståelig.

Hvor stor uviljen er mot det tyske regime blandt østerrikerne er selvfølgelig ikke godt å bedømme under den herredende terror, men krigen har i alle fall tydelig vist at terroren har brøgt langt rikere frukter enn viljen mot samarbeide. Riktignok er det tidligere kommet meddelelser om at østerrikske partisaner utfoldet ganske sterk aktivitet i distriktene Kärnten og Steiermark i samarbeide med italienske friskarar og Tito-partisaner, og under russernes erobring av Wien skal østerrikerne ha hjulpet til under kamphandlingene. Men noen virkelig rensning mot tyskerne ser det ikke ut til at man kan regne med. Noen særlig heldige omstendigheter kan man selvfølgelig heller ikke si at de østerrikske partisaner arbeider under. Først og fremst er befolkningen hardt terrorisert der hvor den ikke er nazifisert, og den har vært bearbeidet lenge i så måte, helt siden arbeidernes tunge noderlag i feb. - 1934 under det fascistiske Dollfuss-regime. Allikevel er det fremdeles arbeiderne som helt overværende repræsenterer den aktive motstand og rekrutterer partisanroppene.

Hvorledes skal Østerriks framtidige skjebne kunne komme til å erte seg? Hvilke sjanser finnes for en østerriksk republikk nr. 2 - og hvor langt tilbake i tiden må man gå for å finne entilfredstillende tilknytning til den 1. republikkens demokratiske konstitusjon av 1920. Tida fra 1933 til den tyske okkupasjon i 1938 under Dollfuss og Schuschnigg betraktes at de østerrikske sosialister som ukonstitusjonell, slik at det ikke er tilfredstillende nok å opprette en status quo anno - 38. Det vil sikkert bli vanskelig

å finne tilstrekkelig mange politiskere som ikke er alt for kompromittert gjennom alle årene fra 1933 og framover, så et kompromiss må sikkert komme i stand mellom sosialistene og liberaliserte som ønsker å starte ut fra forholdene i 1938. - I hvilken utstrekning det arbeides med forberedelsene på å reise den 2. østerrikske republikk innen selve Østerrike, har vi ennå ikke tilstrekkelig opplysninger til å kunne oss noe tilfelle av; men de østerrikske emigranter har utvidet sin intens virksomhet i så måte, særlig i London som er blitt deres sentrum for politiske overveielser. Det er her blitt dannet en komité som søker å samle alle østerrikske politiske fraksjoner i bestrebelserne på å slå parat til den dag da gjenreisningen av det østerrikske demokrati kan ta fatt. Komiteen har representanter for det sosialistiske partiet, fra fagforeningene; den demokratiske unionen og den kristelig-sosiale foreningen. Kommunistene skal visstnok ha nektet å slutte seg til komiteen og i stedet lagt sin egen rivaliserende organisasjon. Som et eksempel på hvilke mål komiteen arbeider for kan nevnes et utdrag av en brosjyre som leieselen for sosialistene i London har sendt ut. Her skriver den tidligere sjøfagaktør for "Arbeiter-Zeitung", Oscar Pollack at hans partis innstilling kan sammenfattes i følgende krav: 1) Uieblikkelig utvisning av alle tyske embetsmenn fra Østerrike. 2) Opphevelse av det tyske rettssystem og gjeninnføring av de gamle østerrikske lover. 3) Eliminering av alle tyskere i ledende stilling innen næringslivet. 4) Beslaglegging av all tysk eiendom. 5) Godtgjørelse for all økonomisk skade som tyskerne har tilføjet såvel staten som den enkelte.

Det virker som om østerrikerne ikke selv føler noen skyld for krigen, men velter det hele over på tyskerne. De betrakter öfensynlig heller ikke det tyske rikets sammenbrudd som et nesjenait østerriksk nederlag. Tysklands kapitulasjon betyr for dem først og fremst en adskillelse fra das Reich, hvilket må være ytterst kjærkommet slik som situasjonen ligger an for det. Østerrikerne blev voldtatt i '38, for selv om kanskje særlig sosialistene blandt demningene i den unge republik hadde ivret for en sammenslutning med Tyskland, så var det av økonomiske grunner og ikke av hjertet. Og etterat naziregimet kom til i Tyskland, var selvfølgelig Anschluss en fjern ting for dem. Kanskje vil dog Østerrike komme til å søke tilknytninger til Tyskland igjen en gang i framtida, når Tyskland er blitt demokratisert, for det selvstendige tilværelse byr på mange vanskeligheter. I tiden framover kommer de derimot sikkert til å kutte alle bånd så raskt og fullstendig som overhodet mulig. Kanskje vil østerrikerne være interessert i en Østafrikabesittelse og søke tilknytning til Ungarn, Jugoslavia og Tsjekkoslovakia, men de vil dog ikke en sterk russisk motvilje. Det har også vært krøfter i gjære for å restaurere den gamle habsburgske tronen i Østerrike. Erkehertog Otto, som har oppholdt seg i Amerika, har ivret for å opprette en østerriksk legion som skulde kjempe sammen med de allierte arméene. Vestmaktene har dog avslått aktivt samarbeide med ham og hans kretser i Amerika og England. Enhver tro på en slik restaurering synes nå å være forsvunnet. Det vilje også være en krass utfordring til det østerrikske folket og sikkert ualligjøre ethvert samarbeide i Sørøsteuropa. - Sikkert nok står den annen østerrikske republikk for døren, og forhåpentligvis en bestående demokratisk republikk.

Land og by.

Den gamle motsetning og mistro mellom land og by har levnet opp igjen under krigen. Samferdselen har stumpe inn så forbindelsen mellom de forskjellige landsdeler og mellom land og by idag er dårligere enn på en annen tid. Dermed svinner kjenskapen til og forståelsen for hverandres vansker. Nazistene gjør hva de kan for å øke motsetningen. De håper at spild skal ødelegge fronten. Og ikke bare den personlige kontakten er blitt borte. Avisene som før var et viktig bindeledd, har mistet sin verdi. Bevisst ser de spild og urtlige opplysninger, og mange har sluttet å lese nazivisitet. På sitter folk utover bygdene uten å vite noe. De har vært henvist til å drive sine daglige gjerning, og med nedslitte redskaper og ut en de nødvendige hjelpemidler fra nest mulig ut av jorden. Alt foreningsliv

har dødd ut, nye åndsimpulser uteblitt. Den fri presse har ikke nådd langt nok til å bite manglene.

Det er naturlig at den passive kampen ble ført fra byene. Illegalt arbeid krever nødvendigvis ugjennomsiktige forhold. Derfor er det også naturlig at den verste pågang fra fienden har rammet byene. Reiserestriksjoner og den lette oversikt har gjort det vanskelig å organisere en samlet motstandsfront over hele landet. Heller ikke har det vært nødvendig. Det har vært tilstrekkelig at bygdefolket har reist seg til motstand enkelte ganger. Bondesambandet og ungdomstjenesten kom ingen vei. Lærerne hadde folket bak seg og kirken fikk full støtte overalt. Dette skjedde uten den gode tilgang på opplysninger og paroler byene har hatt i ryggen.

Det er heller ikke beskjulningen om å stå funken i vår kamp som er verste anken fra bybefolkningen mot böndene i dag. Det alvorligste klagemålet er den utbredte svarthandel böndene driver. Svarthandel kan aldri forsvares, men myndighetenes prispolitikk har så og si tvunget mange til å omsette sine varer til ulovlige priser. Maksimalprisene har vært så lave at de bönder som er henvist til mye leiehjelp på ingen måte kunne dekke produksjonsprisene. - Rent materielt har böndene naturlig nok hatt det best denne tiden. De er nå engang produsenter av mat, og de er idag henvist til å leve av sine egne produkter. Men mangelen på skotøy og klær har vært enda mer følelig på landet enn i byene. Det er vel da ikke så underlig at noen faller for fristelsen til for de varer de klarer å holde unna å bytte til seg disse artikler. De er det böndene får virkelig føling med hva priser man beregner for varer fra byene. - Og sjelden hører man vondord om den svarthandel som drives i byene med industrivarer som tekstil og sko.

Det er en utbredt oppfatning i byene at böndene har stått og stå uforstående i kampen, og at man ikke har fått den støtte man kunne vente derfra. For de mange som ikke har personlige venner på landet, er det rimelig at det fortøner seg slik. De nyter ikke godt av de tusen og atter tusen pakker som strømmer inn fra landet. De har sikkert bare merket de svimlende svartespriser på jordbruksvarer. I hver eneste bygd er det desverre en eller noen som har sviktet sin samfunnsplikt og falt for pengebegjæret. Det kan likevel være grunn til å peke på at de fleste "børsprodusenter" selger til oppkjøpere. Det er disse som driver prisene i været og som også sikrer seg det meste av fortjenesten. Disse samfunnskadelige individer er blitt en skamlett som må ryddes ut med hård hånd. Deres beste kunder har forøvrig vært brakkebaroner og tyskerne. Det er overmåte ille at endel norske bönder har benyttet seg av slike mellommenn; men det er urettferdig å sette det store flertall av bönder i klasse med slike asosiale individer. Oppgjøret med disse siste må komme, og de som har holdt sin sti ren, må sørge for at bevismaterialet ligger ferdig til rettsoppgjøret kan settes i verk.

Det har vært oppmuntrende å se den beredvillighet bönder over hele landet har vist bybarn. De siste årene har tusenvis av barn blitt mottatt rundt på gårdene. Mange av ungdomene har fått venner for livet, og de får jevnlig pakker fra sine pleieførelde. Store mengder jordbruksvarer er blitt levert til menighetspleiene rundt i byene til rimelige priser, som så er blitt fordelt til trengende. Dertil er betraktelige mengder produkter solgt direkte til regningsvarende priser.

Inntil nå har vi stort sett klart oss. Men tider kan komme da böndene blir nødt til å skjære sine egne behov ned til et minimum skal vi overleve. Bli det krigshandlinger i landet, stopper de fra for sparsomme tilførsler inntil våre allierte rekker fram, og da trengs hver bite mat som fins i landet. Særlig kommer våre hjemmestykker til å måtte trekke store vokser. Det underjordiske liv de fører tillater ikke store depoter. Og under sin innsats i frigjøringsverket har de krav på all mulig støtte. Vi er også forvisset om at det for det store flertall av bönder vil være en selvsagt sak å hjelpe til siste rest.

Krigen går mot slutten, også for Norges vedkommende. Det kan ikke være lenge før vi atter er fri. Men vi må være klar over at vanskene ikke er over. Samholdet mellom by og land er en av grunnpillarene som skal bære oss framover. Vi trenger hverandre som aldri før.